

V. BOGUTAITĖS „LIETUS IR LAIKAS“

APELICINIAM TEISME UŽVEDĖ BYLĄ BEŽEMĖ TAUTA

Sustoji prie žodžių, kurie pasikartodami kalba apie „apeliaciniame teisme bežemės kartos užvestą bylą“ Vitalijos Bogutaitės poezijos antroje knygoje *Lietus ir laikas* (Pirma knyga buvo prieš 8 metus — *Veidrodis jūros dugne*). Spėji, kad tie žodžiai reiškia „bylą“ kartos (knygoje kartais vadinamos ir „genties“), kuri jaučiasi be žemės, be atramos į konkrečią geografinę vietovę, be atramos į tėvynę, į tėviškę ir joje gyvenančius žmones. Tai „byla“ genties, kuriai visi kontinentai, visos religijos, visos kultūros, visos rasės yra lygiai širdyje. „Byla“ genties, kurios dvasia sudėliota iš tos visos žemės nuotrupų.

Tokiom nuotrupom galėtum laikyti knygos poetinius įvaizdžius: upė į rytus, upė į vakarus; mirę miestai, miestų žiburiai, vakaro fontanai, bažnyčių varpai, gatvės nuorūkos, skenduolių kūnai ir žaliuojantys laukai, tyrai, negyvenamos salos, mėnulio pilnatis, saulės užtemimas ir fosforinė naktis; plaukiojantys laivai, klajoklių pulkai, artojai, piemenys ir apeliaciniai teismai, laidotuvių direktoriai; šventieji, pranašai, angelai; aliejais tepamos kaktos, krikšto vanduo, avinėlio

kraujas, kryžius, sandaros kraujas, skudučiai ir fakyras; ryžių laukų sodinimo liturgija, devyni žalčiai, kraujo puta; stiklinės seserys, juodos seserys, dramblių kaulo krašto moterys, dramblių kaulo krašto minia, apsamonoję kaulai, miręs dievas, paklydę šventieji; žuvies ir duonos dalinimas, palaiminta tamsa, palaimintos naktys, šventųjų pagarbinimas, namų suradimas, pabudimas, prisikėlimas, audringas iškeliavimas...

Toki įvaizdžiai — kartais drąsūs, išradingi, kartais provokuoją („pirmasis išradimas buvo kaulas... pirmasis žodis buvo kaulas...“), apimdami, kaip sakyta, visus kontinentus, visus tikėjimus bei jų liturgijas, visas rases, kultūras, žvelgdami į universumą iš atokios perspektyvos, galėtų rodyti žmogų su išaugusia universaline dvasia, kuriai tėvynė yra visa žemė, kuriai broliai yra visi žmonės.

Universalinė dvasia (jei tokia yra galima) betgi skirtina nuo „eklektinės“ dvasios, kuri prisirenka elementų iš visos žemės ar universumo. Eklektinė dvasia yra pasaulio trupinius savin susėmus, bet jų nesutirpinusi ir nepavertusi nuosavu organišku pasauliu. Ji primena vaiko kelnaičių kišenėlę, kurioje rasi peiliuką, blizgančią sagą, vandens nušlifuoatą akmenuką, saldainio popieriuką, gaidžio plunksną...

Ar *Lietaus ir laiko* poezijoje tie universumo elementai yra virtę nuosavu pasauliu su jam vienam būdingom linijom?

Mėgindamas surasti atsakymą, sustoji prie eilėraščio „Lietus ir laikas“. Čia galima pajauti, kad tos bent spėjamos linijos tai visa ko srovenimas į žemę ir iš žemės grįžimas naujam gyvenimui. Lietus ir laikas čia gali būti pajaučiami kaip to proceso simboliai ir sykiu veiksniai. Kitos poezijos žymioj daly neįjauti tokio sulydinimo. Joje jauti pasaulio atplaišas, chaotiškai sumišusias. Jei pro jų visumą suvoki žmogų, lydimą nežinojimo, nusivylimo, kentėjimo, skausmo ar kovos, tai šie elementai Bogutaitės poeziją daro giminišką su egzistencialistų pergyvenimais. Tačiau egzistencialistiniai

pergyvenimai tai dar nėra universalumas — tai vienos epochos tam tikros grupės žmonių dvasia. Gal jie kada virs visuotiniais, o gal ir jie praeis kaip laiko mados ženklas? Kaip daugelis madingų maištavimų praėjo, mažai palikdami kūrybinės duoklės.

Kūrybinės duoklės dairydamasis Bogutaitės *Lietuje ir laike*, kreipi dėmesį į eilėraščių struktūrą. Jos atžvilgiu Bogutaitės poezija nepriklauso prie „mini-poezijos“. Eilėraščių didžioji dalis — cikliniai: vienas kitą pratęsia ir daro įspūdį lyg poemėlės. Tokios konstrukcijos poezija išvengia fragmentiškumo, atlaužų įspūdžio. Ji giliau ir prieinamiau išplėtoja temą. Tai pozityvus bruožas.

Tačiau šios konstrukcijos poezijoje autorė tyčia ir netyčia suplaka skirtingus elementus — tai, ką vadinam poezija, su tuo, kas yra paprasta korespondencija ar reportažas. Vaizdingai tai rodo pvz. skyrius „Laiškas broliui“, kuriame rašoma: „Ačiū už laišką. Šiandien gavau. Norėčiau atsakyti. Tik tavo adresas nubluko. Nebeįskaitomas... Rašau be adreso. Gal gausi. Turiu pasidalinti su tavim...“ (10 p.). Šių žodžių išskirstymas į atskiras eilutes negali juose įžiebtį to, ką vadiname poezija.

Kūrybiniu originalumu galėtum laikyti eilėraščio įvaizdžių tekėjimą asociacijos keliu. Bet įvaizdžių asociacinis ryšys tiek palaidas, kad skaitytojas dažnai pasijunta pasimetęs eilėraščio pergyvenimuose. Tada jis turi pagrindo susimąstyti dėl pačios žodžio funkcijos poezijoje.

Žinia, kad tiek žodis, tiek sakiny, tiek sakinių sąryšis turi dvejopą funkciją: išreikšti asmens pergyvenimą ir būti komunikacijos priemone tarp vieno asmens ir kito. Kada klausytojas praranda ryšį su sakytoju, — kalba neatlieka savo funkcijos. Tiesa, sakoma, kad rašytojas rašo sau. Jei taip iš tikrųjų yra, tai poezijoje pateisinama kalba, kuri viena autoriui tesuprantama. Bet jei autorius rašo ir savo raštus

skelbia knygom, tai, matyt, jis nori prabilti į kitus. Tokiu atveju tenka vartoti kalbą, kuri būtų prieinama ir skaitytojui — jei ne masiniam, tai rinktiniam, jei ne dabarties, tai ateities... *Lietuje ir laike* lengviau suvokiamas ciklas „Žuvis ir duona“, taip pat kai kurie eilėraščiai „Vandenų“ skyriuje. Sunkiai suvokiamas visas ciklas „Dainuoki, broli, savo likimą“, skirtas A. Mackui. Čia kalba beveik nustoja komunikavus su skaitytoju, teatlikdama pirmąją funkciją — išreikšdama autorės poetinius pergyvenimus jai vienai suprantamu būdu. Taigi šios knygos didžioji dalis gali būti vertinama ne tiek kaip laimėtas poezijos grūdas, kiek kaip naujų kelių ieškojimas, eksperimentas.

Jei jau buvo siekta išreikšti „bežemės kartos užvestą bylą“, tai su rizika, kad „apeliaciniame teisme“ byla be „vertėjų“ nebus suprasta tiek, kiek to norėtum linkėti.

(Vitalija Bogutaitė, *Lietus ir laikas*. Ateities leidinys, 60 psl., kaina 2 dol.).